

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu o!

COĞRAFYA

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI

TÜRKİYE'DE SANAYİ

Sanayileşmiş ülkelerde şu özellikler gözlenir:

- Enerji tüketimi fazladır.
- İşsizlik oranı düşüktür.
- İhracatında sanayi ürünleri, ithalatında ise daha çok ham madde ürünleri yer alır.
- Kentsel nüfus oranı yüksektir.
- Teknoloji kullanımı yoğundur.
- Kişi başına düşen milli gelir yüksektir.
- Ortalama yaşam süresi uzundur.
- Nüfus artış hızı azdır.
- Eğitim seviyesi yüksektir.

Türkiye'nin Ekonomi Politikaları

1923 – 1932 Dönemi

- 1923'te İzmir İktisat Kongresi toplanmış,
- 1925 yılında aşar vergisi kaldırılmış,
- 1927 yılında Teşviki Sanayi Kanunu ve Gümrük Kanunu çıkarılmış,
- Ziraat Bankası çiftçilere kredi imkanı sağlamıştır.

1932 – 1950 Dönemi

- Karma ekonomi sistemi benimsenmiş, sanayi planları uygulanmış,
- 1933 yılında Sümerbank kurulmuş,
- 1933 – 1937 yılları arasında I. Beş Yıllık Sanayi Planı uygulanmış,
- 1938 – 1942 yılları arasında savaş ekonomisi uygulanmış,
- 1948 – 1952 yılları arasında liberal karakterli bir ekonomik kalkınma planı uygulanmıştır.

1950 – 1960 Dönemi

- Ekonomik kalkınmanın en hızlı yaşandığı dönemdir.
- Ekonomide devletin etkisi azalmış, özel sektör desteklenmiştir.
- Altyapı çalışmalarına önem verilmiş ve projeler hayata geçirilmiştir.
- Tarıma sanayiden daha çok önem verilmiştir.

1960'tan Sonraki Dönem

- Beş yıllık kalkınma planları uygulanması fikri benimsenmiş,
- Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.

Beş Yıllık Kalkınma Planları

- 1963 – 1967 yılları arasında ilk beş yıllık kalkınma planı uygulanmıştır.
- Bu tarihten günümüze kadar dokuz tane kalkınma planı hazırlanmıştır.
- Son kalkınma planı da 2014 – 2018 yıllarını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.
- 1980 yılından itibaren Serbest Piyasa Ekonomisi adı verilen bir ekonomik model uygulanmaya başlanmıştır.
- 24 Ocak kararları ile devletin ekonomiye müdahalesi azaltılmıştır. 1983 yılından itibaren de ekonomide dışa açılma süreci başlamış, giderek bölgesel ve küresel etkilere daha açık hale gelmiştir. 1982 Anayasası da planlı kalkınmayı ve planların devlet tarafından hazırlanmasını hükme bağlamıştır.

Ülkemizde endüstrileşmeye ilişkin bazı özellikler şunlardır:

- Sanayinin bölgelere göre dağılımı düzenli değildir.
- Sanayileşmenin en yoğun olduğu bölge Marmara'dır. Özellikle İstanbul-İzmit arası ile Bursa çevresi ülkemizin en gelişmiş sanayi yöresidir.
- Doğu Anadolu Bölgesi, Doğu Karadeniz, Yukarı Kızılırmak, Dicle Bölgümleri sanayileşmenin en az olduğu yerlerdir.

- Sanayileşmeye yönelik yatırımlar giderek artmaktadır.
- Sermaye birikiminin yetersiz ya da az olması endüstrileşme süresince en önemli sorundur.
- İhracat ve ithalatımızda en büyük pay sanayi ürünlerine aittir. Dokuma ve otomotiv, dış ticaretimizde en çok gelir sağladığımız sanayi kollarıdır.

- Faal nüfusun % 25'i sanayi sektöründe istihdam edilmektedir. Sanayide çalışan nüfusun en fazla olduğu bölge Marmara, bölüm ise bu bölgedeki Çatalca-Kocaeli'dir.
- Savunma, bilişim, uçak sanayileri şu an için ülkemizde yeteri kadar gelişmemiş endüstri dallarıdır. Türkiye bu sanayi dallarına yönelik ihtiyacını büyük ölçüde ithalat ile karşılamaktadır.

Ülkemizde Sanayinin Gelişmesi İçin Gerekli Şartlar

Sermaye

Sanayi yatırımları kapsamında bulunan araç ve gereçlerin alınmasından, ham madde temin edilmesi ile işçi ücretlerinin ödenmesine kadar olan aşamalar için en önemli ve gerekli koşul sermayedir. Ülkemizde devlet desteği, yabancı kökenli krediler, sermaye kaynaklarını oluşturmaktadır. Ayrıca son yıllarda yabancı ortaklıklar ile yatırımlar da sanayinin gelişiminde sermaye kaynağı teşkil etmektedir.

Ham madde

Üretimin gerçekleşeceği fabrika ya da atölyelerde ihtiyaca cevap verecek ürünlerin imali için ham maddeye ihtiyaç vardır. Ham madde kaynakları tarım ürünleri, hayvansal ürünler ya da madenler olabilir. Örneğin demir-çelik endüstrisinin ham maddesi demir madeni, dokuma sanayisinin ise pamuktur.

ÖRNEK

Bir yerde endüstrinin gelişebilmesi, ham maddenin varlığı, enerji kaynaklarına yakınlık, iş gücü temininin kolaylığı, ulaşımın kolaylığı, üretim araçları ve ham maddenin getirilmesinin kolaylığı gibi etmenlere bağlıdır.

Buna göre, aşağıdakilerin hangisinde verilen yerdeki endüstri kolu diğerlerinden farklı bir etmene bağlı olarak gelişmiştir?

- A) Adana ve çevresinde dokuma endüstrisi
- B) Edremit – Ayvalık ve çevresinde sıvı yağ endüstrisi
- C) Çanakkale’de konserve balık endüstrisi
- D) Seydişehir’de alüminyum endüstrisi
- E) Bursa ve çevresinde otomotiv endüstrisi

KPSS 2010

Enerji

Günümüzde sanayi tesisleri büyük ölçüde otomasyon ile çalışmaktadır. Seri üretim yapan makinelerin çalışabilmesi için enerjiye gereksinim vardır. Ülkemizde sanayi için gerekli enerji ihtiyacı taş kömürü, linyit, doğal gaz, su gücü gibi kaynaklardan sağlanmaktadır. Örneğin Ereğli ve Karabük demir-çelik fabrikalarının kurulum yerinde enerji kaynağına yakınlık belirleyici olmuştur.

İş Gücü

Gelişen teknoloji, sanayi tesislerindeki makine kullanımı için gerekli olan kalifiye iş gücü ihtiyacının artmasına neden olmuştur. Kalifiye eleman ihtiyacı bu amaca yönelik açılan lise ve yüksekokullardan karşılanır.

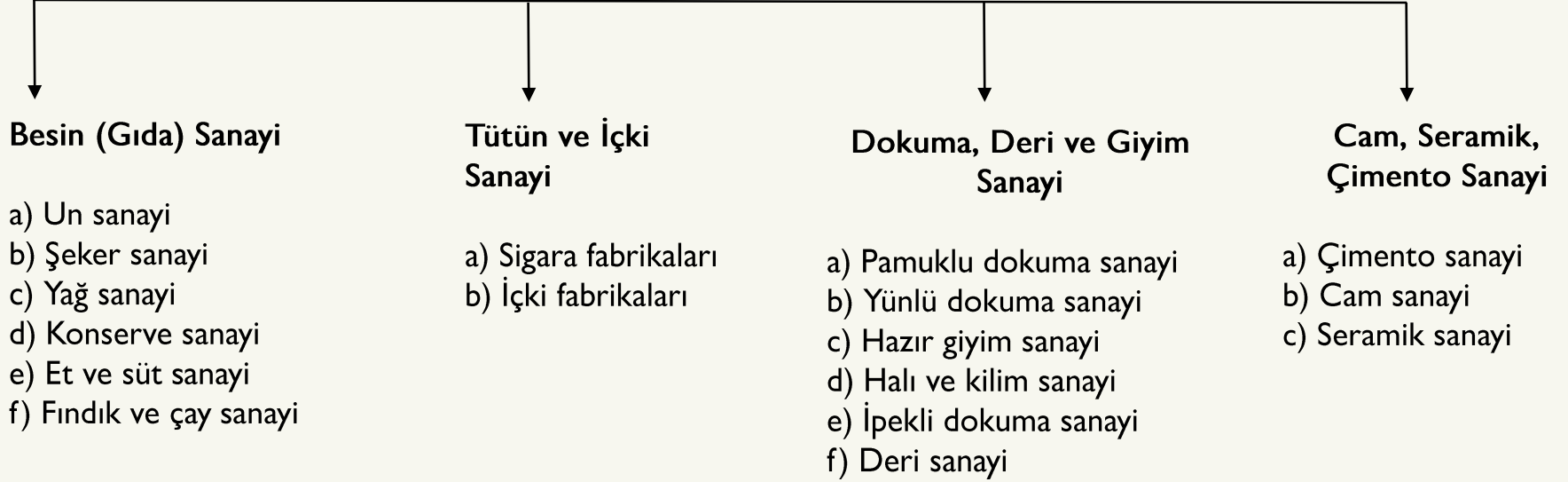
Ulaşım

Sanayi faaliyetleri ile ulaşım olanakları arasında sıkı bir ilişki vardır. Endüstri tesislerinde işlenecek ham maddelerin getirilmesi, mamül maddelerin tüketim pazarlarına nakledilmesi, çalışan işçilerin iş yerine gelebilmesinde ulaşım kritik öneme sahiptir.

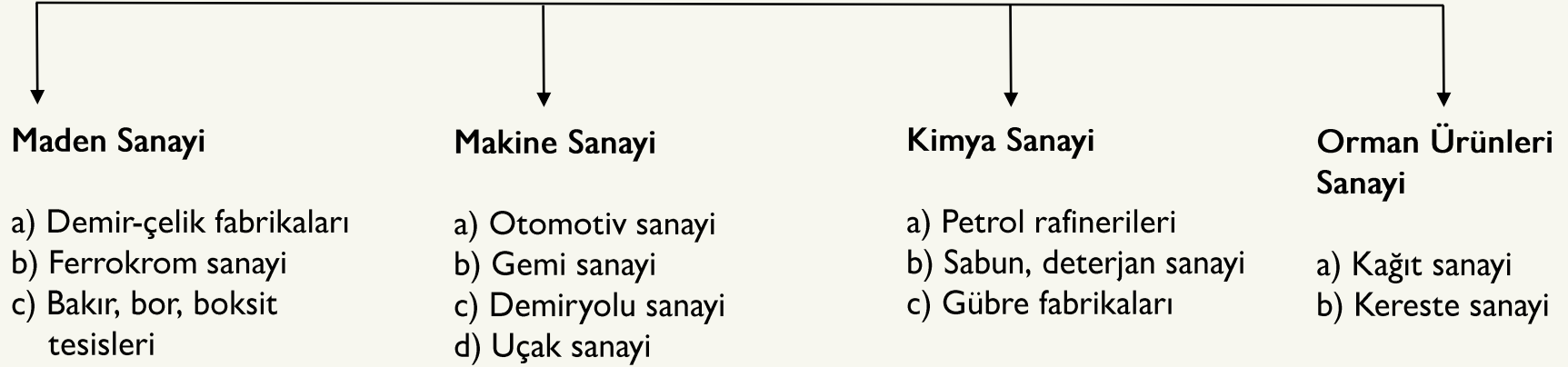
Pazarlama

Herhangi bir ürünün üretimine yönelik faaliyet gösteren sanayi tesisinin varlığını sürdürebilmesi için, ürünü satabileceği sürdürülebilir bir pazarın olması gerekir. Reklam tanıtımları ya da pazar koşulları oluşana kadar yapılacak promosyonlar, pazarlamada yapılan bazı çalışmalardır. Günümüzde büyük işletmelerin birçoğu ürünlerini pazarlayabileceği geniş bir tüketici kitlesine hitap etmektedir.

Türkiye’de Endüstri Kolları

Türkiye’de Endüstri Kolları

Besin Sanayi

Günümüzde artan nüfusun tüketim alışkanlığındaki çeşitlilik, sanayi kollarının da kendi içinde çeşitlenmesini sağlamıştır. Besin ya da diğer adıyla gıda sanayisi de bunlardan biridir.

Un Sanayi

Ham maddesi tahıl türlerine dayalı olan un sanayisi bütün bölgelerimizde bulunur. Özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde bu sanayi dalı öne çıkmaktadır. Undan elde edilen makarna, bisküvi gibi unlu mamüllere yönelik fabrikalar da ülkemizde yaygın olarak bulunur.

Şeker Sanayi

- Türkiye’de ilk şeker fabrikası 1926 yılında ve Uşak’ta kurulmuştur. Ancak ilk şeker üretimi aynı yıl kurulan Alpulu (Kırklareli) Şeker Fabrikası’nda gerçekleşmiştir.
- Bugün Türkiye’de şeker üretimi 33 adet şeker fabrikası ile gerçekleştirilmektedir. Yıllık şeker üretimi 2 milyon tonun üzerindedir.

- Şeker pancarı tarımı birçok bölgede yapılmaktadır. Bu nedenle şeker fabrikaları Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında bütün bölgelerimizde bulunur.
- Şeker fabrikaları genellikle şeker pancarı ekim alanlarına yakındır. Bu ilişki, pancarın fazla bekletilmeden işlenmesi gerekliliğinden doğmuştur.
- Pancarın işlenmesinden geriye kalan artıklar hayvan yemi olarak değerlendirilir. Melas adı da verilen maddeden alkol ve gübre gibi ürünler elde edilir. Pancar atıkları fabrika yakınlarında besi hayvancılığının gelişimini sağlamıştır.

Yağ Sanayi

- Ayçiçeği, zeytin, pamuk, mısır, susam, soya gibi ürünleri işleyen fabrikalardır. Bu ürünlerden yağ sanayisi içinde en önemli pay, ayçiçeği ve zeytine aittir.

Ayçiçek Yağı: Edirne ve Tekirdağ, ayçiçeği fabrikalarının bulunduğu merkezlerdir. Trakya adı verilen bu yöre aynı zamanda ayçiçeği tarımının en yoğun olarak yapıldığı yerdir. Yıllık ayçiçeği yağı üretimi 300-350 bin ton arasında değişmektedir.

Pamuk, Soya, Mısır ve Susam Yağı: Daha çok Akdeniz Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır.

Zeytinyağı: Zeytinyağı fabrikalarının dağılışı ile zeytin üretim alanları paralellik gösterir.

- Edremit, Ayvalık (Balıkesir)
 - Gemlik (Bursa)
 - İzmir
 - Muğla
 - Aydın
 - Çanakkale
 - Adana
 - Antalya
 - Kilis, zeytinyağı fabrikalarının yer aldığı merkezlerdir. Yıllık zeytinyağı üretimimiz 40-50 bin ton arasındadır.
-
- Türkiye’de sıvı yağ üretimi yanında margarine yönelik katı yağ üretimi de vardır. İstanbul, İzmir, Adana margarin yağı üreten illerin başında gelir.

Konserve Sanayi

- Salça, meyve suyu, balık, sebze konserveleri bu sanayi kolu içinde yer alan fabrikalardır.
- Konserve fabrikaları ham madde kaynağına yakın kurulmuştur. Güney Marmara'da bu durum belirgindir.

- Konserve sanayinin geliştiği bazı merkezler şunlardır:
 - Çanakkale (salça ve balık konserve)
 - Bursa
 - Balıkesir
 - İzmir
 - İstanbul
 - Trabzon
 - Ordu
- Ülkemizde konserve tüketimine olan talep düşüktür. Bu durumun başlıca nedenleri:
 - Her mevsim taze sebze ve meyvenin bulunmasıdır.

Et ve Süt Ürünleri Sanayi

- Erzurum, Trabzon, Kars, Van gibi büyükbaş mera hayvancılığının yaygın olduğu illerde bu sanayi koluna bağlı fabrikalar bulunur.
- Edirne, İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Afyonkarahisar gibi illerimizde mandıra hayvancılığına yönelik et ve süt sanayisi gelişme göstermiştir.

Fındık ve ay Sanayi

- Ülkemizde bulunan çay fabrikalarının tamamı Doğu Karadeniz'de yer alır. Özellikle Rize, ay sanayisinin en çok geliştiği ilimizdir. Artvin, Trabzon, Giresun ay endüstrisinin geliştiği diğer merkezlerdir.
- Fındık işleme tesisleri ise Trabzon, Giresun ve Ordu gibi illerde yer alır.

Tütün ve İçki Sanayi

- Tütün başlıca ihraç ürünlerimiz arasındadır. Tütün işleme tesisleri genellikle tütün tarımının yapıldığı yerlere yakın kurulmuştur.
- Ülkemizde sigara fabrikaları genelde Tekel idaresi altındadır.
 - İstanbul
 - İzmir
 - Manisa
 - Samsun
 - Tokat
 - Adana
 - Malatya
 - Bitlis, sigara fabrikalarının bulunduğu merkezlerdir.

- Üzüm, arpa, anason gibi bitkilerin kimyasal işlemlerden geçirilmesi sonucu ispirtolu içkiler elde edilir. Birçok bölgemizde içki fabrikaları bulunmaktadır.

Dokuma, Deri ve Giyim Sanayi

- Türkiye’de tekstil endüstrisi ve hazır giyim sanayinin temelleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde atılmıştır. Dokuma alanında Denizli ve Tokat, ipekli ürünler konusunda da Bursa’da küçük işletmeler halinde üretim yapılmıştır.
- İlk başlarda kamu yatırımlarının ağırlıkta olduğu tekstil sanayisinde, 1950’li yıllarda başlayan özel sektör yatırımları nedeniyle kamunun bu alandaki üretici rolü azalmıştır.

- Ülkemizde en çok gelişen ve ihraç gelirlerimiz içinde en fazla paya sahip sektör tekstil sanayisidir.

Ülkemiz GSYH'nin yaklaşık % 10'unu tekstil sanayisi karşılamaktadır.

Pamuklu Dokuma Sanayi

- İpliklerin düz bir yüzey elde edilecek şekilde bir araya getirilmesiyle dokuma kumaş elde edilir.
- Pamuklu dokuma ve pamuk ipliği üreten fabrikaların bulunduğu merkezler şunlardır:
 - Bursa
 - İzmir
 - Denizli
 - Antalya
 - Adana
 - Manisa
 - İstanbul
 - Mersin
 - Malatya
 - Diyarbakır
 - Erzincan
 - Nazilli

Yünlü Dokuma Sanayi

- Hereke (İzmit) ilk yünlü dokuma kumaş fabrikasının kurulduğu merkezdir.
- Daha çok iç pazara yönelik üretim yapan bu sanayi kolunun geliştiği diğer merkezler Bursa, İzmir, Uşak, Kayseri, Gaziantep ve İstanbul'dur.

Hazır Giyim Sanayi

- Mamül kumaş ve aksesuarlarla standart ölçülere göre belirli teknikler kullanılarak hazır giyim eşyası elde edilir. Günümüzde bilgisayar destekli tasarım, model hazırlama, kalıp çıkarma gibi işlemler yapılarak üretim süreci belirli düzeyde otomasyona katılmıştır. Hazır giyim ürünlerinin en temel belirleyicisi modadır.
- İç tüketime yönelik olduğu gibi dış pazarlara ticaret amacıyla yapılan üretim de oldukça önemli yer tutar.
- İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Eskişehir hazır giyim sanayisinin en çok geliştiği merkezlerdir.

Halı ve Kilim Sanayi

- Geleneksel olarak yapılan bu uğraşın geçmişi eskilere dayanır. El sanatı şeklinde yapılan halı ve kilim dokumacılığı emek yoğun bir faaliyetdir. Bu durum ticari değerinin yüksek olmasına neden olmuştur.
- Demirci, Kula, Gördes, (Manisa)
- Bünyan (Kayseri)
- Uşak
- Sivas
- Hereke (İzmit)
- Tokat
- Milas, Datça (Muğla)
- Burdur
- Isparta, el dokuması halı ve kilim üretiminin yaygın olduğu merkezlerdir.

İpekli Dokumacılık

Bu sanayi dalında üretim yapan tesis sayısı sınırlıdır. Bursa ve bu ilin Gemlik ilçesi ile İstanbul, ipekli dokumacılığın geliştiği şehirlerdir.

Deri Sanayi

- Sektörün temel girdisi ham deridir. Ülkemizde önemli bir yeri olan hayvancılık sektöründe yaşanan olumsuz gelişmeler deri sektörünü de etkilemektedir. Bu olumsuzlukların başında son yıllarda hayvan varlığımızdaki sayısal düşüş gelmektedir. Ayrıca derinin standart bir şekilde elde edilmesini engelleyen kesim ve yüzüm hataları, uygunsuz nakliye koşulları, istifleme ve toplamadaki yanlışlıklar da kaliteli ham derinin sağlanmasındaki önemli engellerdir.
- Ülkemizde ilk deri ayakkabı fabrikası İstanbul (Beykoz)'da açılmıştır. İzmir, Bolu, Manisa ve Kayseri deri sanayinin geliştiği illerimizdir.

Cam, Seramik, Çimento Sanayi (Taşa, toprağa dayalı sanayi)

Çimento Sanayi

- Bütün kıyı ve iç bölgelerimizde fabrikası olan çimento sanayinin toplam 48 adet entegre, 16 adet öğütme tesisi bulunmaktadır.

- İç Anadolu ve Marmara, çimento fabrikalarının çoğunlukta yer aldığı bölgelerimizdir.

Bölgeler	Entegre Tesis Sayısı	Öğütme Tesisi Sayısı
İç Anadolu	10	4
Marmara	10	3
Karadeniz	7	3
Güneydoğu Anadolu	6	–
Ege	4	3
Akdeniz	6	2
Doğu Anadolu	5	1
Toplam	48	16

- Çimento, ülkemizin ihraç ürünleri arasında önemli yer tutmaktadır. 2009 yılında 16.6 milyar ton çimento ihraç edilerek 1 milyar dolar tutarında gelir sağlanmıştır. (Tüm Birlikler Kayıtları) Irak ve Rusya en çok çimento ihracatı yaptığımız ülkelerdir.

ÖRNEK

Aşağıdaki endüstri kuruluşlarından hangisi Türkiye'nin kıyı bölgelerinin tümünde vardır?

- A) Otomotiv
- B) Çimento
- C) Petrokimya
- D) Demir – çelik
- E) Seramik

KPSS 2008

Cam Sanayi

- İnşaat, otomotiv, meşrubat, gıda, beyaz eşya, mobilya, eczacılık, elektrik – elektronik gibi birçok sektöre girdi sağlayan bir sanayi koludur.
- Ülkemiz cam üretiminde gerekli olan ham maddeler bakımından zengindir. Bu nedenle Türk cam sanayi, büyük oranda yerli ham madde kullanmaktadır.

- Başlıca cam fabrikaları:
 - İstanbul (Bu ilde açılan Paşabahçe, ilk cam fabrikasıdır.)
 - Gebze (İzmit)
 - Sinop
 - Mersin
 - Kırklareli merkezlerinde bulunur.
- Cam, ülkemizin ihraç ürünleri arasında yer almaktadır.

Seramik Sanayi

- Türkiye’de seramik ve çini yapımı geleneksel olarak yapılagelmiş ve kökleri oldukça eskilere dayanan bir sektördür. 1950’den sonra fabrikasyon alanında seri üretimi başlayarak zamanla yaygınlaşmıştır.
- Ülkemiz 210 milyon m² ‘nin üzerinde seramik üretimi ile dünyada ilk on ülke arasında yer almaktadır.

- Türk seramik sektörünün dünya seramik üretiminde belirleyici bir yere sahip olmasında, teknolojik yeniliklere karşı firmaların yatırım yapmaları en önemli etken olmuştur. Bugün ülkemizdeki seramik üretiminin % 40 'ından fazlası ihraç edilmektedir.
- Seramik ve porselen üreten tesislerin yer aldığı merkezler şunlardır:
 - Çan (Çanakkale)
 - İzmir
 - Kütahya
 - Söğüt ve Bozüyük (Bilecik)
 - İstanbul
 - Yarımca (İzmit)

Maden Sanayi

- Demir - çelik, bakır, krom, boksit, kurşun - çinko gibi yeraltı kaynaklarını işleyen fabrikalar ile madeni eşya üreten tesisler bu sanayi dalı içinde yer almaktadır.
- Ham demir, çelik, tel, levha gibi ürünler;
 - Karabük Ereğli (Zonguldak)
 - İskenderun
 - Kırıkkale
 - Sivas
 - İzmir illerindeki demir - çelik tesislerinde imal edilmektedir.

- Maden (Elazığ), Murgul (Artvin), ve Samsun'da bakır işleme fabrikaları bulunur.
- Konya (Seydişehir) 'da alüminyum işletmeleri,
- Antalya ve Elazığ'da ise ferro-krom fabrikaları yer almaktadır.
- Keban (Elazığ) ve Kayseri, kurşun - çinko tesislerinin bulunduğu merkezlerdir.
- Madeni eşyaya yönelik üretim yapan tesisler İstanbul, Bursa, Ankara, İzmir gibi illerde yoğunlaşmıştır. Şofben, sanayi kazanları, beyaz eşya, termosifon, madeni eşya kapsamında üretilen bazı ürünlerdir.

Makine Sanayi

Otomotiv Sanayi

- Otomobil, otobüs, minibüs, kamyonet, kamyon ve traktör gibi bir çok kara taşıtının üretildiği sanayi koludur.

İzmir, İzmit, Bursa ve Adapazarı illerinde otomobil fabrikaları; Adana, İzmit, İstanbul, Aksaray ve İzmir'de ise otobüs, kamyon ve minibüs fabrikaları yer almaktadır. Ayrıca Kayseri, Ankara, Adapazarı, İzmir, İzmit, İstanbul ve Konya'da traktör fabrikaları bulunur.

- Ülkemizin ihracat gelirleri arasında otomotiv sanayinin yeri büyüktür. 2009 yılında 15 milyar dolar otomotiv ihracatından gelir sağlanmıştır.

Gemi Sanayi

- Türkiye'de gemi yapılan tersaneler İstanbul, İzmit ve İzmir'de bulunmaktadır. Gemi sanayisinde devlet ve özel sektör faaliyet göstermektedir.

Demir Yolu Araçları

- Demir yolu araçlarına yönelik tesisler ve bulunduğu merkezler şunlardır:
 - Eskişehir'de lokomotif
 - Ankara'da yedek parça yapımı
 - Sivas'ta lokomotif ve vagon onarımı
 - Adapazarı'nda vagon üretimi
- Bugün ülkemizde demir yolunda, gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında, yeterli gelişmenin sağlanamadığı görülmektedir.

Uçak Sanayi

Ankara'da bulunan F-16 savaş uçaklarının yapıldığı tesis, ilk uçak fabrikamızdır. Ayrıca Eskişehir'de uçak parçalarına yönelik tesis bulunmaktadır.

Ülkemizde makine sanayi kapsamında; televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, müzik seti vb. ile el aletleri, jeneratör gibi ürünlerin üretildiği fabrikalar elektrikli makine sanayi içinde yer almaktadır. Ayrıca savunma sanayi kapsamında Kırıkkale'de silah fabrikası, Ankara'da ASELSAN (Askeri elektronik sanayi) ASPILSAN (Askeri pil sanayi) gibi tesisler bulunmaktadır.

Kimya Sanayi

- Gübre fabrikaları, petrol rafineleri, ilaç, sabun, deterjan, boya, bu sanayi kolunu oluşturan tesislerdir.
- Kimya sanayi alanında üretim yapan fabrikalar, ülkemiz ihtiyacını tam olarak karşılayamaz. Bu nedenle kimya sanayisine yönelik ürünler büyük ölçüde ithal edilmektedir.

- Türkiye’de ham petrol işleyen rafineriler İzmit, Kırıkkale, İzmir, Mersin ve Batman’da bulunur. Tesislerde ham petrolün işlenmesiyle benzin, motorin, LPG gibi yakıtlar elde edilir.
- Sabun ve deterjan üretimine yönelik tesisler İzmir, İstanbul, Ankara, Balıkesir’de yoğunlaşmıştır.
- Ankara, İstanbul, İzmir’de ilaç fabrikaları bulunmaktadır.

- Ülkemizde gübre sanayisi, planlı ekonomi döneminde öncelikli olarak teşvik edilen sanayi kolu olmuş, zamanla hızla gelişerek belirli bir düzeye gelmiştir. Ancak tarımın en önemli girdilerinden olan gübre üretimimiz tüketimi karşılayamadığı için ithal edilmektedir.
- Türkiye’de ilk gübre üretimi 1939 yılında Karabük demir - çelik fabrikalarında taş kömürünün koklaşması sırasında elde edilen gazla, içindeki bileşiklerden elde edilmiştir. Karabük dışında Gemlik (Bursa), Samsun, Kütahya, Elazığ, İskenderun, Adana, Mersin, Bandırma (Balıkesir) gübre fabrikalarının bulunduğu diğer merkezlerdir.
- Kimya sanayi içinde otomobil lastiğine yönelik üretim yapan fabrikalar İzmit, Adapazarı ve Kırşehir’de yoğunlaşmıştır.

Orman Ürünleri Sanayi

Kağıt Sanayi

- Cumhuriyet döneminde temeli atılan kağıt sanayi, uzun süre devlet tekeli altında üretime devam etmiştir. Ancak, Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları İşletmesi Genel Müdürlüğü (SEKA) 2005 yılında özelleştirilmiştir. Ülkemizde kağıt üretimi, tüketimini karşılayamadığı için ithal edilmektedir.

- Ülkemizde kağıt fabrikalarının yer aldığı başlıca merkezler:
 - İzmit
 - Çaycuma (Zonguldak)
 - Taşköprü (Kastamonu)
 - Aksu (Giresun)
 - Çay (Afyon)
 - Dalaman (Muğla)
 - Taşucu (Mersin)
 - Balıkesir'dir.

Kereste Sanayi

- Karadeniz, kereste sanayinin yoğunlaştığı bölgedir. Bartın, Düzce, Kastamonu, Ordu, Borçka (Artvin) kereste fabrikalarının bulunduğu yörelerdir.
- Kereste sanayi Batı Karadeniz Bölümü'nün ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.
- Ham maddeye yakınlık, kereste fabrikalarının Karadeniz Bölgesi'nde yoğunlaşmasına neden olmuştur.

ÖRNEK

- I. Afyonkarahisar – Et ve süt ürünleri
- II. Kırıkkale – Petrokimya
- III. Zonguldak – Orman ürünleri
- IV. İstanbul – Pamuklu dokuma

Yukarıdaki illerden hangileri, birlikte verilen endüstri kolu için gerekli ham madde bakımından zengindir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

KPSS 2009

Türkiye Ekonomisinde Sanayinin Yeri ve Önemi

- Bugün ihracat gelirlerimizin % 92'si sanayi ürünlerinden oluşmaktadır.
- Faal nüfusun % 19'u sanayi sektöründe istihdam edilmektedir.
- Fabrikasyon ile birlikte gerçekleşen seri üretim, iç ve dış ticaretin canlanmasını sağlamıştır.
- Yoğun üretim, ham madde ihtiyacını arttırmış ve değer kazanmasına neden olmuştur.
- Sanayinin gelişmesi, çalışma çağındaki nüfusa yeni iş olanakları oluşturmuştur.
- Ülkemizin ekonomik gelişme seviyesi ve refah düzeyinde sanayi sektörünün rolü büyük olmuştur.

Türkiye’de giderek gelişen bir sektör konumundaki sanayinin, ülkemiz ekonomisine katkısını arttırmak için şu çalışmalar yapılmalıdır:

- Dış pazar koşulları ile rekabet edebilmek için belli standartta kaliteli ürünler üretmek,
- Endüstri kuruluşlarını gelişen teknolojiye göre yenilemek,
- Sanayide çalışan kalifiye eleman sayısının artması, niteliksiz işçi payının azaltılması,
- Sanayi ürünlerine yeni pazarlar bulmak,
- Üretimi, iç ve dış pazar koşullarının gereksinimlerine göre yapmak,
- Ham maddesi ülkede yeterli olan endüstri kuruluşlarının öncelikli olarak gelişimini sağlamak.

ÖRNEK

Türkiye’de endüstri ürünleri dış satımı yıldan yıla artmaktadır. Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yurt içi tüketimin azalması
- B) Taşımacılığın hızlı ve gelişmiş olması
- C) Kalifiye işçi sayısının artması
- D) Ham madde üretiminde artış olması
- E) Ürünlerin uluslararası standartlara ulaşması

KPSS 2006

Bir bölgenin endüstri bakımından gelişmiş olduğunun en güçlü göstergeleri;

- Enerji tüketimi ile
- Ham madde tüketiminin fazla olmasıdır.

Sanayinin ülkemiz ekonomisine olan yararları yanında çevre kirliliğine neden olması, olumsuz yönünü oluşturur. İzmit ve İskenderun körfezleri ile Sakarya, Gediz, Porsuk, Büyük Menderes akarsularındaki kirlenmede endüstriyel atıklar önemli yer tutmaktadır. **Türkiye’de sanayinin olumsuz çevresel etkilerini azaltmak için;**

- Sanayi bacalarına filtrelemenin yapılması,
- Atık maddelerin arıtılarak en az zararla doğaya bırakılması, alınabilecek önlemlerin başında gelmektedir.

Endüstri dalı	Kurulan tesis	Tesisin bulunduğu merkezler
Tarım Ürünlerine Dayalı Endüstri Dalları	Şeker fabrikaları	Her bölgede görülür. Tarım alanlarına yakın kurulur. Uşak, Kütahya, Afyon, Erzurum, Malatya, Kastamonu, Van, Burdur, Konya, Alpulu, Adapazarı
	Un ve unlu mamüller	En yakın sanayi kuruluşudur. İç Anadolu'da ve büyük kent merkezine yakın alanlarda fazladır.
	Yağ	Yağlı bitkilerin yetiştiği bölgelerde gelişmiştir. Zeytinyağı işleyen fabrikalar Edremit, Ayvalık, İzmir, Aydın, Gemlik, Mudanya, Hatay ve G.Antep'te yaygındır. Ayçiçeği yağı fabrikaları Marmara'da toplanmıştır.
	Konserve	Daha çok Güney Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşmıştır.
	Sigara	İstanbul, İzmir, Samsun, Bitlis, Malatya, Adana, Tokat, Manisa
	İçki fabrikaları	Tekirdağ, İzmir, Çanakkale, Bilecik, Ankara, Tokat, Karaman, Ürgüp, G.Antep ve Niğde (Bor)
	Bisküvi fabrikaları	Ankara, İstanbul, İzmir, Karaman, Eskişehir
	Makarna fabrikaları	Ankara, Edirne, İzmir, Konya, Karaman, Eskişehir
	Çay	Trabzon, Rize, Hopa çevresinde kurulmuştur. Hemen işlenmesi gerekir.

Endüstri dalı	Kurulan tesis	Tesisin bulunduğu merkezler
Dokuma	İpekli dokuma	Bursa, Gemlik, İstanbul
	Pamuklu dokuma	Adana, İstanbul, Kayseri, Denizli, Malatya, Nazilli, İzmir, Manisa, G.Antep, Bursa, Mersin, Antalya, K.Maraş, Tarsus, Eskişehir
	Yünlü dokuma	İstanbul, Hereke, Bursa, Siirt, Tekirdağ, Kayseri (Bünyan)
	Hazır giyim	İstanbul, İzmir, Adana, Ankara, G.Antep
	Halı, kilim	Burdur, Isparta, Kayseri, Sivas ,Ladik, Bünyan, Manisa (Demirci, Kula), Afyon (Dinar), Uşak, Muğla (Milas), Konya
	Deri	İstanbul, İzmir, Bursa, Bolu (Gerede), Kars
	Keten	Batı Karadeniz Bölümü'nde işlenir.

Endüstri dalı	Kurulan tesis	Tesisin bulunduğu merkezler
Maden	Demir – çelik	Kırıkkale, Karabük, Ereğli ve İskenderun, Sivas, İzmir
	Bakır	Samsun, Elazığ, Murgul
	Ferro krom	Antalya, Elazığ
	Kurşun ve çinko	Elazığ (Simlikurşun), Kayseri (Çinkur)
	Alüminyum	Seydişehir
	Bor	Bandırma (Balıkesir), Kırka (Eskişehir)

Endüstri dalı	Kurulan tesis	Tesisin bulunduğu merkezler
Cam, Seramik, Çimento	Cam	İstanbul, Sinop, Denizli, Mersin, Kırklareli, İzmit
	Seramik	İstanbul (Kartal, Levent, Tuzla, Alemdağ), Çanakkale (Çan), Bilecik (Bozüyük, Söğüt), Kütahya, Tekirdağ, İzmir, Bursa, Manisa
	Çimento	Yaygın bir kuruluştur. Ham maddesi kolay elde edilir. Büyük şehirlerin çevresinde sıkça rastlanır. İstanbul, İzmir, Van, Eskişehir, Balıkesir, Çanakkale, Erzurum, Elazığ, Tarsus, Bartın.
	Tuğla – kiremit	Salihli, Turgutlu, Afyon, Kütahya, Uşak, Aydın, Bolu, Zonguldak, Bartın, Giresun, Çorum, Eskişehir

Endüstri dalı	Kurulan tesis	Tesisin bulunduğu merkezler
Kimya	Petro kimya	Batman, İzmir, İzmit, Mersin, Kırıkkale
	Gübre ve azot	Kütahya, Bandırma, Mersin, Kocaeli, İskenderun, Konya, Adana, Elazığ, Gemlik, Samsun, Kütahya
	Lastik ve plastik sanayi	İstanbul, İzmir, Bursa, Kocaeli, Adana, G.Antep, Sakarya, Kayseri, Kırşehir
	Boya	İstanbul, İzmir, Mersin, Sakarya, Adana
	Deterjan	İstanbul, İzmir, Adana
	Tarım ilaçları	İstanbul, İzmit, Adana

Endüstri dalı	Kurulan tesis	Tesisin bulunduğu merkezler
Orman Ürünleri	Kereste	Kastamonu, Ayancık, Bolu, Bartın, Adapazarı, Bafra, Devrek, Antalya, Muğla, Isparta, Sinop
	Kağıt	Giresun, Aksu, İzmit, İzmir (Seka), Zonguldak (Çaycuma), Muğla (Dalaman), Mersin (Taşucu), Kastamonu (Taşköprü), Afyon (Çay), Balıkesir, Bolu

Endüstri dalı	Kurulan tesis	Tesisin bulunduğu merkezler
Makine	Otomotiv	İstanbul, Bursa, İzmir, İzmit, Aksaray, Adapazarı, Adana, G.Antep, Eskişehir
	Gemi	İstanbul (Haliç ve Pendik), İzmit (Gölcük)
	Uçak	Eskişehir, Ankara
	Lokomotif	Eskişehir
	Vagon	Yük vagonu (Sivas, Eskişehir), yolcu vagonu (Adapazarı)
	Madeni eşya	İstanbul, İzmir, İzmit, Bursa, Adapazarı, Adana, Manisa, G.Antep

Türkiye’de Ticaret

Her türlü mal ve hizmetin bir değişim aracı ile alım ya da satımına **ticaret** adı verilir. Günümüzde ticaret hacminin giderek artmasında, üretim ve ulaşım imkanları ile tüketim alışkanlıklarının değişmesi gibi faktörler etkili olmuştur. Ticaret bir ülkenin sınırları içinde yapılıyorsa iç ticaret, ülkeler arasında dış pazarlara yönelik ise dış ticaret olarak adlandırılmaktadır.

İç Ticaret

Türkiye, iç ticaret hacmi giderek artmakta olan bir ülkedir. Özellikle büyük nüfus kitlelerinin bulunduğu merkezlerde ticaret hacmi yüksektir. Bulunduğu coğrafi bölüm içinde en önemli ticaret merkezi olan kentler şunlardır:

Bulunduğu coğrafi bölüm	En önemli ticaret kenti
Çatalca – Kocaeli	İstanbul
Güney Marmara	Bursa
Kıyı Ege	İzmir
Yukarı Sakarya	Ankara
Orta Kızılırmak	Kayseri
Orta Fırat	Gaziantep
Orta Karadeniz	Samsun
Yukarı Fırat	Malatya
Batı Karadeniz	Zonguldak
Doğru Karadeniz	Trabzon

Ülkemizde iç ticaret potansiyelinin sürekli artmasında aşağıdaki faktörler etkili olmuştur:

- Sanayinin bölgelere göre dağılımındaki dengesizlik,
- Bölgelere göre üretilen tarım ürünlerinin farklı olması,
- Ulaşım imkanlarının gelişmesi,
- Nüfusun bölgelere dağılımında belirgin farklar olması,
- Ürünlerin gelişen iletişim sayesinde geniş kitlelere tanıtımının yapılması.

ÖRNEK

Ülke sınırları içerisinde bölge, bölüm ve yöreler arasında yapılan ticarete “iç ticaret” denir. Buna göre, Türkiye’de hareketli bir iç ticaretin olması aşağıdakilerden hangisiyle ilgili değildir?

- A) Endüstri kuruluşlarının belirli bölgelerde toplanmasıyla
- B) Bölgeler arasında yetişen tarım ürünlerinin farklı olmasıyla
- C) Nüfus artış hızının yüksek olmasıyla
- D) İnsanların satın alma gücünün artmasıyla
- E) Bölgelerin yüz ölçümlerinin farklı olmasıyla

KPSS 2011

Dış Ticaret

Ülkeler arasında gerçekleşen dış ticaret üzerinde;

- Ulaşım imkanları
- Ülkenin nüfus miktarı
- Ülkeler arası ödemeler
- Gümrük vergileri
- Yerli üretimdeki ürünün kalitesi ve miktarı gibi faktörler etkili olmaktadır.

Bir ülkenin ihtiyacından fazla ürettiği mal ya da ham maddeyi başka bir ülkeye satması **ihracat (dış satım)**, başka bir ülkeden alması **ithalat (dış alım)** olarak adlandırılır. İhracat ve ithalat değerlerinin toplamı o ülkenin dış ticaret hacmini oluşturur. Ekonomik yönden güçlü olan ülkelerin dış ticaret hacimleri geniştir.

Ülkemizin dış ticaretine ilişkin genel özellikler şöyledir:

a. Dış ticaret hacmi giderek artmaktadır. İhracat gelirlerimiz ithalat giderlerini karşılayamamakta ve dış ticaret açığı meydana gelmektedir.

Dış ticaretimizde yaşanan açığın başlıca nedenleri:

- Sanayi ürünlerine ödenen giderlerin fazla olması,
- Dış pazarlarda yaşanan rekabet güçlükleridir.

Yıllar	İhracat (milyar dolar)	İthalat (milyar dolar)	Dış ticaret açığı (milyar dolar)	İhracatın ithalatı karşılama oranı (%)
1996	23,2	43,6	– 20,4	53,2
1997	26,2	48,5	– 22,3	54,1
1998	26,9	45,9	– 19,0	58,7
1999	26,5	40,6	– 14,1	65,4
2000	27,7	54,5	– 26,8	51,0
2001	31,3	41,3	– 10,0	75,7
2002	36,0	51,5	– 15,5	69,9

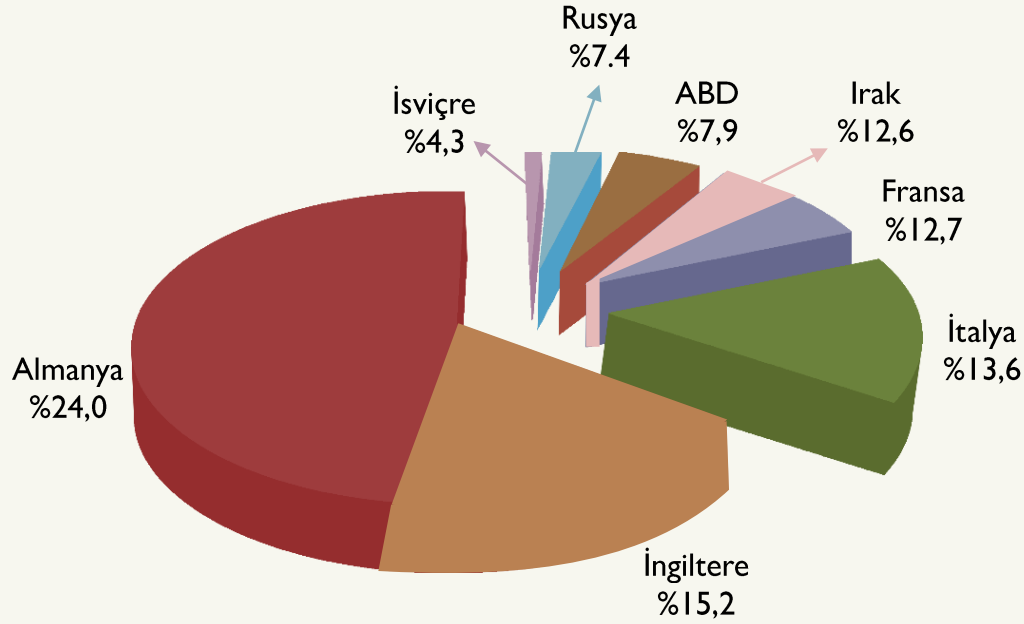
2003	47,2	69,3	– 22,1	68,1
2004	63,1	97,5	– 34,4	64,8
2005	73,4	116,7	– 43,3	62,9
2006	85,5	139,5	– 54,0	61,3
2007	107,2	170,0	– 62,8	63,1
2008	132,0	201,0	– 69,9	65,4
2009	102,1	140,9	– 38,8	72,5
2010	113,8	185,5	– 71,7	61,4

b. İhracat gelirleri artmaktadır. Sanayinin giderek gelişmesi, ihracatın artmasında belirleyici olmuştur.

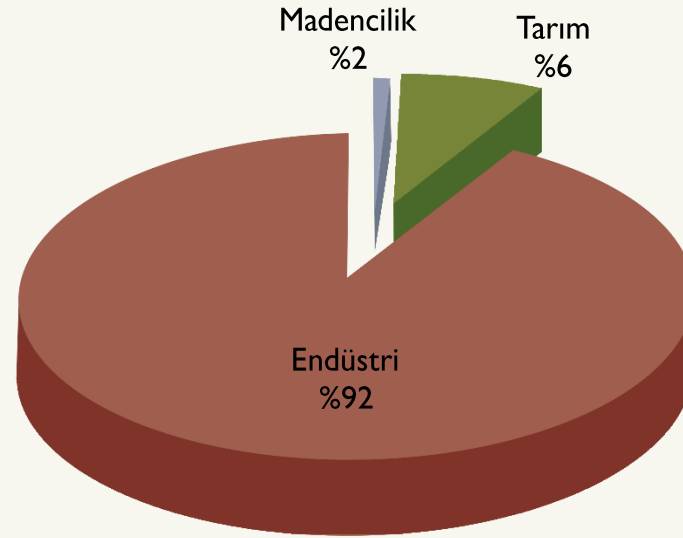
c. İhracatımızın ülkelere göre dağılımında en fazla paya sahip ülke Almanya'dır. (% 24) Komşularımız içinde ise Irak, en çok mal sattığımız ülkedir.

d. Endüstri ürünlerinden sağlanan gelir, ihracatımız içinde en fazla paya sahiptir. (% 92)

e. Sırasıyla en çok ihracat yapan ilk üç ilimiz İstanbul, Bursa ve İzmir'dir. Söz konusu merkezlerdeki endüstriyel üretim, bu durumda başlıca etkindir.

Türkiye'nin ihracatında en fazla paya sahip ülkeler

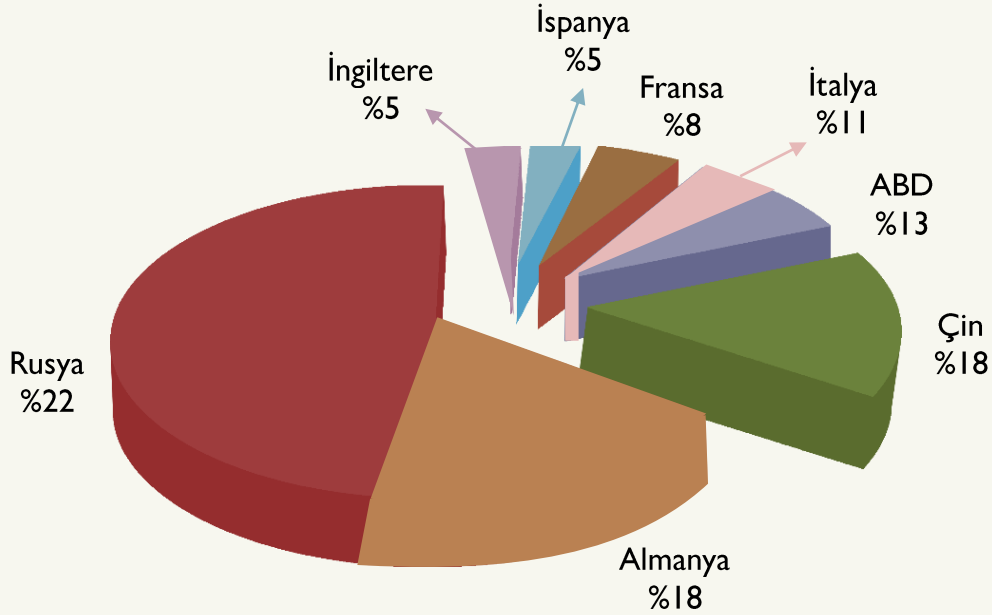
Türkiye’de ekonomik faaliyet kollarına göre ihracat oranları

İller	İhracat (milyar dolar)
İstanbul	53,1
Bursa	10,6
Kocaeli	9,4
İzmir	6,6
Ankara	5,6
Gaziantep	3,5
Denizli	2,1
Sakarya	1,6
Hatay	1,6
Adana	1,3
Mersin	1,1

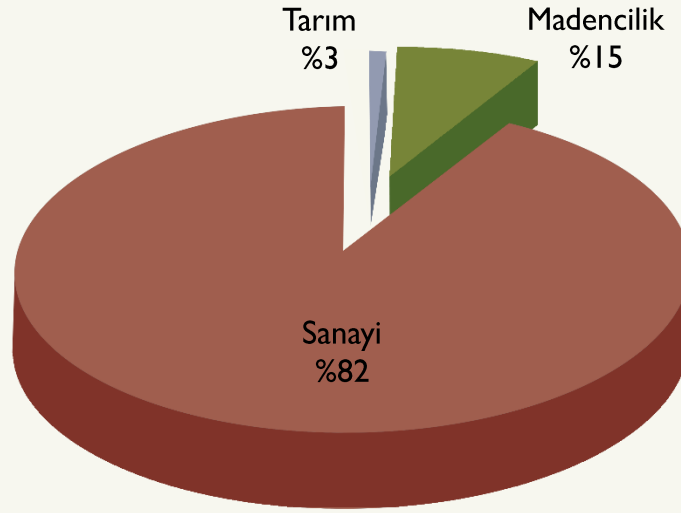
f. İthalat giderlerinin artması dış ticaret açığının büyümesine neden olmaktadır.

g. Rusya, en çok ithalat yaptığımız ülkelerin başında gelmektedir. (TUIK'e göre 19.7 milyar dolar) Bu ülkeden alınan doğalgaz, en önemli ithalat giderini oluşturmaktadır.

h. İthalat giderlerimizin büyük bölümünü endüstri ürünleri meydana getirir. (% 82) Bunu madencilik sektörü izler.

Türkiye'nin ithalatında en fazla paya sahip ülkeler

Türkiye'de ekonomik faaliyet kollarına göre ithalat oranları

- İthal edilen maden ürünleri içinde en büyük pay petrole aittir.

1. İstanbul, Ankara ve Kocaeli en çok ithalatın yapıldığı illerdir.

İller	İthalat (milyar dolar)
İstanbul	98,4
Kocaeli	22,6
Ankara	19,0
Bursa	9.8
İzmir	8.4

Gaziantep	3,4
Hatay	3,1
Adana	2,2
Denizli	1,7
Zonguldak	1,5
Kayseri	1,4

i. Dış satımımızda yer alan başlıca ürünler şunlardır:

- Dokuma ve tekstil ürünleri (En fazla paya sahiptir.)
- Çeşitli ulaşım araçları
- Çimento, cam, seramik
- Bitkisel yağlar ve unlu mamüller
- Şeker, demir-çelik ürünleri
- Madeni eşyalar ile ev eşyaları
- İncir, üzüm, fındık, turunçgiller, zeytin, kayısı gibi tarım ürünleri
- Krom, bor, tuz, manganez, mermer gibi madenlerdir.

j. Dış alımımızda payı olan başlıca ürünler ise,

- Sanayi ham maddeleri
- Tıbbi cihazlar ile elektrik ve elektronik aletler
- İlaç, boya
- Gübre, tohum, kağıt
- Ulaşım araçları
- İş makineleri gibi endüstri ürünleri
- Petrol, doğal gaz, taş kömürü, fosfat gibi madenler
- Muz, pirinç, kahve, kauçuk, avokado gibi tarımsal tüketim mallarıdır.

k. Ülkemizin kara yollarını ya da limanlarını kullanarak, bir ülkenin başka bir ülke ile ticaret yapmasına transit ticaret adı verilir. **Transit ticaretin Türkiye’de gelişme nedenleri;**

- Kıtalar arasında önemli işlek yollara sahip olması,
- Çanakkale ve İstanbul boğazlarının bulunması,
- Üç tarafının denizlerle çevrili, yarımada konumunda olmasıdır.